Рецензія на монографію О.О. Юрікова «Кримінально-правова охорона об'єктів електронних комунікацій»

ЮДІН Олександр - доктор технічних наук, професор, учений секретар Державного Науково-дослідного інституту технологій кібербезпеки та захисту інформації

DOI 10.32782/NP.2022.4.25

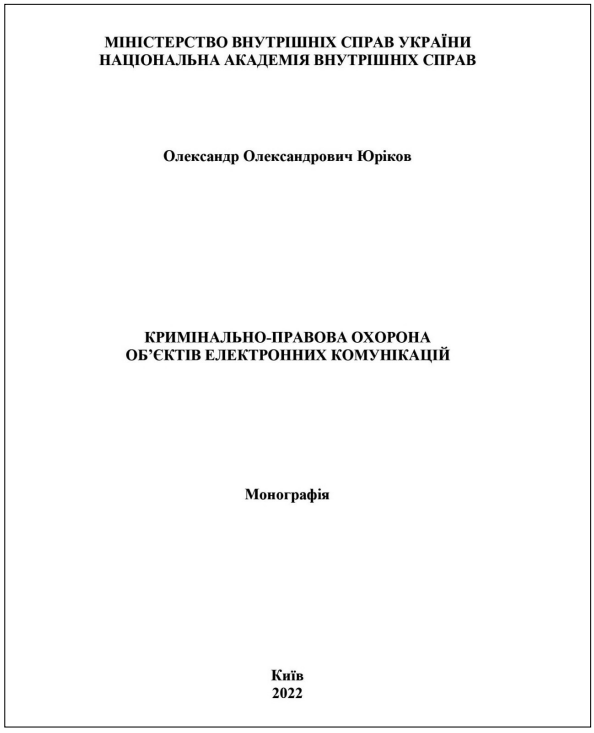

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Олександр Олександрович Юріков

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА
ОБ'ЄКТІВ ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙ

Монографія

Київ
2022

З огляду на соціальну обумовленість і потреби правозастосовної практики, положення ст. 360 КК України потребують змін. Зазначене зумовлює необхідність дослідження кримінально-правової охорони об'єктів електронних комунікацій та засвідчує актуальність обраної теми. Якісна робота електронних комунікацій є однією з найважливіших умов повноцінної діяльності суспільства та держави.

В умовах сьогодення електронні комунікації сприяють і забезпеченню національної безпеки України, захист якої визначено пріоритетним на найвищому державному рівні. Значущість об'єктів електронних комунікацій для держави обумовила встановлення кримінально відповідальності за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі (ст. 360 Кримінального кодексу (КК) України).

Статистичні дані засвідчують тенденцію до збільшення кількості фактів вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 360 КК України, зокрема: за 2013 рік – зареєстровано 28 кримінальних правопорушень; за 2014 рік – 35; за 2015 рік – 183; за 2016 рік – 186; за 2017 рік – 686; за 2018 рік – 568; за 2019 рік – 657; за 2020 рік – 623; за 2021 рік – 547, за 2022 рік – 309.

Водночас окреслені статистичні дані не цілком відображають реальну ситуацію щодо кількості фактів умисного пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі. Зазначене пов'язане з тим, що пошкодження або руйнування об'єктів електронних комунікацій здійснюють переважно шляхом демонтажу та викрадення технічних засобів електрозв'язку, що не завжди призводить до припинення надання електронних комунікаційних послуг (такі наслідки є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 360 КК України) а також через руйнацію таких об'єктів у зв'язку з веденням бойових дій, тому більшість посягань кваліфікують за ст. 185 або 113, 437, 438 КК України відповідно.

Державний захист об'єктів електронних комунікацій від кримінально протиправних посягань у вигляді встановлення криміналь-

ної відповідальності за їх пошкодження або руйнування не забезпечує належну кримінально-правову охорону. Проблемні питання реалізації положень ст. 360 КК України постають у зв'язку з недосконалістю диспозицій статті, що полягає в неконкретизованості предмета кримінально протиправного посягання, вузькому колі проявів об'єктивної сторони, браку деяких ознак, що обтяжують відповідальність (вчинено організованою групою, в умовах воєнного або надзвичайного стану), невідповідності встановлених у санкціях статті покарань суспільній небезпечності діяння, а також невідповідністю змісту Закону України від 16 грудня 2020 року № 1089-IX «Про електронні комунікації».

13 травня 2020 року було прийнято Закон України № 600-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту телекомунікаційних мереж», відповідно до якого в червні 2020 року змінено зміст і назву ст. 360 КК України, зокрема розширено коло предметів кримінально протиправного посягання, доповнено ознаками, що обтяжують відповідальність (повторно; групою осіб, за попередньою змовою; загальнонебезпечним способом; заподіяння майнової шкоди у великому розмірі; спричинення тяжких наслідків). Попри вдосконалення диспозицій ст. 360 КК України, у правозастосовній діяльності правоохоронних і судових органів досі наявні проблемні питання реалізації зазначеної норми.

Автором науково обґрунтовано, що формами прояву об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 360 КК України, є: 1) діяння (пошкодження, руйнування, інші дії, спрямовані на приведення об'єктів електронних комунікацій в непридатний для експлуатації стан); 2) наслідки (припинення надання електронних комунікаційних послуг або заподіяння шкоди у великому розмірі (ч. 1), заподіяння шкоди у особливо великому розмірі або заподіяння тяжких наслідків (ч. 3)); 3) причинний зв'язок між діянням і наслідками; 4) загальнонебезпечний спосіб вчинення діяння (ч. 3); 5) обстановка (під час воєнного або надзвичайного стану (ч. 3)); місце (у районах бойових дій чи у зонах безпеки, прилеглих до них(ч. 3)) (з урахуванням запропонованих змін).

Слід акцентувати увагу, що для встановлення причинного зв'язку під час кваліфікації дій винного за ст. 360 КК України, слід встановити наступне: 1) неможливість експлуатації об'єктів електронних комунікацій настали після вчинення їх пошкодження або руйнування; 2) пошкодження або руйнування об'єктів електронних комунікацій стало тією умовою, без якої неможливість їх експлуатації не відбулося або відбулося б в інший час та за інших умов; 3) спричинена неможливість експлуатації об'єктів електронних комунікацій стали відповідною передумовою припинення надання електронних комунікаційних послуг; 4) неможливість експлуатації об'єктів електронних комунікацій має логічно випливати з розвитку умисного пошкодження або руйнування їх, а не бути результатом втручання інших людей або природних факторів.

Науково доведено, що під час відмежування умисного пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі від кримінальних та адміністративних правопорушень, слід обов'язково враховувати предмет посягання, спричинені наслідки, суб'єктивне ставлення особи до вчиненого нею діяння та наслідків.

Висвітлено основні правила кваліфікації в разі умисного пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі при сукупності кримінальних правопорушень, а також при конкуренції кримінально-правових норм.

На підставі здійсненого аналізу національного та зарубіжного кримінального законодавства, суспільної небезпечності усіх ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 360 КК України, було запропоновано посилити кримінальну відповідальність за це діяння.

Загалом позитивно оцінюючи монографію Олександра Олександровича Юрікова «Кримінально-правова охорона об'єктів електронних комунікацій», ґрунтовність дослідження, а також сформульовані автором висновки та пропозиції мають важливе значення як для науки кримінального права, так і для правозастосовної практики. Вони мають прикладний характер, а окремі дискусійні питання тільки черговий раз підтверджують актуальність монографії та підвищують цікавість до авторського доробку Олександра Олександровича Юрікова.